

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2015

Roksolana Dryndak

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Roksolana Dryndak

Cesta Vladimira Putina k moci

Bakalářská práce

Praha 2015

Autor práce: **Roksolana Dryndak**

Vedoucí práce: **Mgr. Karel Svoboda, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2015**

Bibliografický záznam

DRYNDÁK, Roksolana. *Cesta Vladimira Putina k moci*. Praha, 2015. 43 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Karel Svoboda, Ph.D.

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem „*Cesta Vladimira Putina k moci*“ si dává za cíl zanalyzovat vývoj kariéry Vladimira Putina. Jako metoda zpracování byla zvolena případová studie. Text chronologicky popisuje vývoj Putinovy profesní dráhy od vstupu Putina do struktur KGB v roce 1975 po jeho zvolení na post prezidenta Ruské federace v březnu roku 2000. Stěžejní část práce představuje popis politikova působení v období 1996 až 2000, v němž zaznamenal výrazný růst vlivu. Zejména se zaměřuje na vnitropolitické machinace Borise Jelcina a jeho okolí vůči Putinovi. Pro porozumění nezbytným souvislostem text shrnuje též základní fakta a specifika vrcholné ruské politiky v tomto období. V práci vymezují a popisují nejdůležitější zlomové body Putinovy politické dráhy, mezi něž řadím zejména působnost na petrohradském magistrátu, jmenování na post ředitele Federální bezpečnostní služby, dosazení na post ministerského předsedy a vítězství v prezidentských volbách. Práce dále předkládá Putinovy předpoklady pro zvolení za nástupce tehdejšího prezidenta Borise Jelcina.

Abstract

Bachelor thesis *Vladimir Putin's path to power* focuses on analysis of the development of his career. I have chosen to approach it by case study method. It chronologically describes the development of Putin's career, dated from the moment he joined the KGB structure back in 1975 up till his victory in Russian Federation presidential elections in March 2000. Part of my thesis is an introduction of his political contribution in years 1996-2000. These years gained him more popularity and therefore he became massively influential throughout these 4 years. However, it mostly focuses on infra-political machinations of Boris Yeltsin and his people towards Putin. My thesis also sums up the basic facts and specifics of high Russian politics in this era, in order to make the whole issue more understandable. I managed to set and describe main breaking points of Putin's political career. His presence and Saint Petersburg City Administration is to be

remembered at first place, as much as his time as a director of Federal Security Services. This thesis also declares Putin's chances to take over the presidential office after Boris Yeltsin.

Klíčová slova

Vladimir Putin, Ruská federace, ruská domácí politika, premiér, prezident, kariéra, petrohradský magistrát, Rodina

Keywords

Vladimir Putin, Russian federation, russian domestic policy, prime minister, president, career, Saint Petersburg City Administration, The Family

Rozsah práce: 61 479

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. 5. 2015

Roksolana Dryndak

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu **Mgr. Karlu Svobodovi, Ph.D.** za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování mé bakalářské práce věnoval.

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Roksolana Dryndak

E-mail:

roksolana.dryndak@centrum.cz

Semestr:

6.

Akademický rok:

2014/2015

Název práce:

Cesta Vladimira Putina k moci

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

Letní semestr, 2015

Vedoucí bakalářského semináře:

Mgr. Karel Svoboda, Ph.D.

Vedoucí práce (není povinné):

Mgr. Karel Svoboda, Ph.D.

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

Téma práce jsem si vybrala, neboť se dlouhodobě věnuji postsovětskému prostoru a zejména osobnosti Vladimira Putina. Velmi se zajímám o ruskou zákulisní politiku a okolnosti nástupu Putina na post prezidenta. Postava Putina je zásadní pro všechny aspekty ruské politiky a dle mého názoru je mimořádně důležité pochopit jeho politický vývoj. Předpokládám, že mi tato práce pomůže lépe porozumět událostem 1999 a jejich důsledkům na dnešní ruskou politiku.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

Cílem práce je odhalit okolnosti kariérního postupu Vladimira Putina od pracovních pozic ve strukturách KGB po dosazení na post premiéra a dále růst politického vlivu a proměny postavení až po zvolení prezidentem Ruské federace. Shrnout nejdůležitější i nepříliš známé události roku 1999, které vedly k Putinově zvolení. Práce by měla být případovou studií s využitím odborné i memoárové literatury.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

V roce 1999 byl na post premiéra Ruské federace jmenován Vladimir Putin, neznámá osobnost, o níž se vědělo pouze to, že dříve pracoval u KGB, FSB a spolupracoval s Anatolijem Sobčakem. V roce 1999 přispěl k diskreditaci prokurátora Skuratova v průběhu kauzy Mabetex. V průběhu roku 1999 se mu dostalo velké pomoci ze strany Borise Jelcina a Borise Berezovského. K jeho popularitě výrazně přispěla média, zejména pořad Sergeje Dorenka, kde se Putin objevoval pravidelně. V téže době byla založena nová politická strana Jedinstvo, jejímž jediným účelem byla podpora Putina. Oproti tomu v tomto roce vcelku oblíbený Jevgenij Primakov razantně ztratil na popularitě díky silnému mediálnímu tlaku. Právě v tomto období začala druhá válka v Čečensku, která paradoxně přispěla k Putinově popularitě jakožto rozhodného vůdce. Po abdikaci Jelcina se Putin stal dočasným prezidentem. V březnu roku 2000 byl před rokem ještě neznámý Vladimír Putin zvolen řádným prezidentem Ruské federace.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou základních částí a bude postupovat chronologicky. V první části práce se budu zabývat základními životopisnými informacemi o V. Putinovi, dostupnými poznatky ohledně jeho kariéry u výzvědných služeb, spolupráci s Anatolijem Sobčakem a vztahem k Jelcinovi a jeho okolí, zejména po skandálu ohledně přestavby Kremlu. Druhá část práce bude věnována událostem roku 1999, zejména předvolební kampani prezidentských voleb. Soustředím se zde na pokles popularity Jevgenije Primakova. A také se hodlám zabývat založením politické strany Jedinstvo. Důležitou kapitolou mé práce bude vliv výbuchů v moskevských domech a začátek druhé války v Čečensku. Pokusím se zhodnotit vliv médií a zejména pořadu Sergeje Dorenka na obecnou popularitu Vladimira Putina.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

Gessen, Masha. Čovjek bez lica: nevjerojatni uspon Vladimira Putina. Zagreb: Profil, 2012.

2. Muchin, Aleksej Aleksejevič. Kto jest' mister Putin i kto s nim prišel?: dos'je na Prezidenta Rossii i jego specslužby. Moskva: Gnom i D, 2002.

3. Sakwa, Richard. Putin: Russia's choice. London: Routledge, New York: 2004.

4. Blockij, Oleg. Vladimir Putin: istorija žizni : kniga pervaja. Moskva: Meždunarodnyje otnošenija, 2002.
5. Strigin, Jevgenij Michajlovič. Vladimir Putin: vnedrenije v Kreml', Moskva: Algoritm, 2006
6. Remington, Thomas. The Russian Parliament Institutional Evolution in a Transitional Regime, 1989–1999. Yale University Press, London: New Haven, 2001.
7. Makfol, Majkl a Nikolaj Petrov a Andrej Rjabov. Rossija v izbiratel'nom cikle 1999-2000 godov. Moskva: Gendal'f, 2000.
8. Mazo, Boris. Pitserskije protiv moskovskich, ili Kto jest' kto v okruženii V.V. Putina. Moskva: Eksmo, 2003.
9. Medveděv, Roj Aleksandrovič. Vladimir Putin. Moskva: Molodaja gvardija, 2007.
10. McFaul, Michael. Popular choice and managed democracy the Russian elections of 1999 and 2000. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2003.

Podpis studenta a datum		
25.1.2015		
Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

ÚVOD.....	2
1. MINULOST A CHARAKTERISTIKA VLADIMIRA PUTINA	5
1.1. KARIÉRA V KGB.....	5
1.2 OSOBNOSTI Z DRÁŽĎANSKÉ POBOČKY KGB	7
1. 3 PŮSOBNOST NA PETROHRADSKÉM MAGISTRÁTU	8
1.4 SPOLUPRACOVNÍCI Z PETROHRADSKÉHO MAGISTRÁTU	11
2. Z PETROHRADU DO PREMIÉRSKÉHO KŘESLA	12
2. 1 SPECIFIKA VRCHOLNÉ RUSKÉ POLITIKY	12
2. 2 ZASTÁVANÉ POSTY.....	14
2. 3 PROJEKT NÁSTUPCE	15
3. PREMIÉR.....	19
3.1 DRUHÁ ČEČENSKÁ VÁLKA	19
3.2 CESTA K PREZIDENSTVÍ.....	22
3. 2. 1 <i>Role médií v předvolební kampani</i>	23
3. 2. 2 <i>Parlamentní volby</i>	25
3. 2. 3 <i>Úřadující prezident</i>	26
3. 3 PREZIDENTSKÉ VOLBY	27
ZÁVĚR	28
SUMMARY	31
POUŽITÁ LITERATURA.....	31
PRIMÁRNÍ ZDROJE:	31
SEZNAM PŘÍLOH.....	34
PŘÍLOHY	34

Úvod

Dne 7. května roku 2000 se prezidentem Ruské federace poprvé stal Vladimir Vladimirovič Putin. Této události předcházela málo známý, nicméně velmi složitý proces předávání moci mezi Vladimírem Putinem a Borisem Jelcinem, za nímž však se vši pravděpodobností stála skupina Jelcinových rodinných příslušníků a ruských oligarchů. Vladimir Putin je hlavní osobností vrcholné ruské politiky již více než patnáct let a je považován za jednoho z nejmocnějších politiků světa. Minulostí tohoto politika se povětšinou zabývají už jen západní média se snahou zveřejnit překvapivý objev nebo poukázat na dosud neznámou podrobnost z jeho života. Při hlubším pohledu však zjišťujeme, že jeho kariérní postup je výjimečný i bez překvapivých odhalení a konspiračních teorií. Při pohledu na životní dráhu Vladimíra Putina spatřujeme raketový vzestup bývalého plukovníka KGB během necelých osmi let, přičemž získání všeobecné popularity trvalo tomuto člověku pouhých osm měsíců.

Ve své práci jsem se rozhodla popsat cestu ruského prezidenta k moci. Cílem této práce je popsat kariérní postup Vladimíra Putina od nástupu k sovětské tajné službě KGB až po zvolení na post prezidenta Ruské federace v březnu 2000. Jako výzkumnou metodu jsem zvolila osobní případovou studii zaštitěnou publikací známého politologa a odborníka na ruské politické procesy Richarda Sakwy *Putin: Russia's choice*. Tento výzkum má napomoci k pochopení hlavních zlomových bodů, které formovaly Putinovu politickou cestu k moci. Zároveň dává určité odpovědi na otázku, jak se kolem této osobnosti formovala mocenská základna.

Výzkum tohoto tématu není obvyklý z důvodu nedostatku ověřených faktů pro hlubší bádání. Můžeme však popsat základní fakta a hlavní teorie formování Putinova postavení. Rozbor rozhodovacích procesů ruské politiky nevychází ze zcela otevřených faktů, roli zde hrají zákulisní jednání, vzájemné osobní i ekonomické vztahy aktérů a spojení. Vladimir Putin byl v době napsání této práce stále prezidentem Ruské federace a množství informací, které by výrazně napomohly k objasnění jeho kariérního postupu, není dostupných. Veškerá sekundární literatura operuje s určitou mírou dohadů a spekulací, což musíme při tomto bádání brát v potaz.

Při zkoumání okolností kariéry dané osobnosti jsem čerpala z několika typů zdrojů. Zřejmě nejzajímavějším a nepřínosnějšími zdroji byla memoárová literatura. Jsem si

vědoma neobjektivnosti těchto zdrojů, přesto je pokládám za neocenitelný příspěvek studie. Nejdůležitějším zdrojem informací ohledně Putinova mládí, rodinného života a názorů na jednotlivé události Putinova života poskytuje publikace *Ot pervogo lica: razgovory s Vladimirom Putinym*. Jedná se o soubor rozhovorů s politikem, který pořídili N. Gevorkjan, A. Kolesnikov, N. Timakova na jaře roku 1999. Tato publikace je považována za do určité míry propagační materiál pořízený před prezidentskými volbami 2000 za účelem představit Vladimira Putina jakožto běžného rodinného člověka a osobu, která sdílí osud milionů svých voličů. I přes svůj prvotní účel je zdrojem informací z Putinova soukromí a je běžně citována světovými odborníky, jakými jsou například Richard Sakwa, Lilia Ševcova, Peter Rutland, Roy Medveděv a další.

Další publikací z řady vzpomínkových vyprávění je kniha Vladimira Usolceva *Sloužil jsem s Putinem u KGB*. Autor zde sice Putinovi výrazně lichotí při popisu jeho charakteru, ale podává také ucelený a kritický obraz Putinovy působnosti na drážďanské pobočce KGB. Další velmi významnou publikací z řady memoárové literatury je dílo Borise Jelcina *Presidentskiy marafon*, v němž popisuje okolnosti zvolení Putina za svého politického nástupce. Ohledně této publikace však existují zcela oprávněné pochybnosti, zda byla napsána Jelcinem, nebo zda jej sepsal jeho zeť, novinář Valentin Jumašev za účelem zlepšit obraz Jelcina i Putina. Poslední dílo osobních vzpomínek s názvem *Vosem mesacev plus* patří někdejšímu ruskému premiérovi Jevgeniji Primakovovi. Čerpala jsem také z rozhovoru s Borisem Berezovským, použitým ve francouzském dokumentárním filmu *Putin - cesta k moci*.

Na téma životní cesty Vladimira Putina bylo napsáno nespočet publikací jak v Rusku, tak i v Evropě a ve Spojených státech, nicméně jsem při výběru literatury u publikací ruských autorů často narážela na neobjektivní hodnocení, nepodložená data a zjevnou manipulaci čtenářem. Z tohoto důvodu jsem vyřadila například publikaci Alexandra Rahra *Vladimir Putin: "Nemec" v Kremlu* či *Epocha Putina: tajny i zagadki "kremlevskogo dvora"* autorů Valerije Fedorova a Avtandila Culadzeho.

Pro co neobjektivnější zpracování jsem používala především publikace z anglojazyčné literatury, u které jsem předpokládala větší míru objektivity. Uplatnění v mé práci však našla také některá vynikající díla ruskojazyčné literatury. Klíčovou publikací pro mne bylo zřejmě neobsáhlejší a nejkompexnější dílo, které bylo zatím vytvořeno na téma

životopisu Putina. Jedná se o publikaci *Vladimir Putin* ruského publicisty Roye Medveděva. Je to faktograficky bohatý zdroj, který však v některých kapitolách obsahuje neobjektivní hodnocení událostí ve prospěch Vladimira Putina.

Nejdůležitějšími tituly odborné literatury, které jsem k vypracování práce použila, jsou publikace *Putin: Russia's choice* Richarda Sakwy a také obě světoznámé monografie ruské analytičky Lilie Ševcové *Putin's Russia* a *Režim Borisa Jel'cina*, které poskytly faktografické základy. Stejně tak posloužila vynikající přehledová publikace V. Sorgina *Političeskaja istorija sovremennoj Rossii: 1985-2001: ot Gorbačeva do Putina*. Za další důležitou publikaci shledávám také *Kremlin rising: Vladimir Putin's Russia and the end of revolution*, jejímiž autory jsou Peter Baker a Susan Glasser, dílo poskytlo některé detailní informace o podstatných okolnostech Putinova vzestupu.

Dále jsem vycházela ze článků Jana Holznera *Jasný výsledek versus nejasná perspektiva – ruské prezidentské volby 2000* zveřejněný v odborném časopise *Středoevropské politické studie 2* a Ondřeje Soukupa *Rusko po volbách*, zveřejněný v časopise *Mezinárodní vztahy 35*, oba tyto články poskytly velmi dobrou analýzu k tématu ruské politické situace roku 1999.

Pokud jde o rámcovou strukturu textu, práce je rozdělena do tří chronologicky řazených kapitol a třinácti podkapitol. První kapitola je věnována rodině a dětství Vladimira Putina, dále shrnuje jeho působení ve strukturách KGB. Podstatnou část zabírá popis politikovy práce pro Anatolije Sobčaka na petrohradském magistrátu a jeho kontaktů s důležitými osobnostmi tohoto prostředí. Druhá kapitola zachycuje působnost Putina v Administraci prezidenta Ruské federace, krátce zde zmiňuji specifika ruské politiky, která ovlivňovala politikův postup, a zaobírám se posty, které zastával. Zvláštní pozornost věnuji okolnostem, za kterých tehdejší ruský prezident a jeho nejbližší okolí rozhodovalo o ustanovení Jelcinova nástupce. Stěžejní třetí kapitola se zaobírá obdobím premiérství Putina. Jsou zde shrnuty základní okolnosti předvolebního boje o post prezidenta, jakými bylo vypuknutí Druhé čečenské války, parlamentní volby a role médií v nich. Na to navazuje rozbor Jelcinovy rezignace a prezidentských voleb.

V této bakalářské práci není zahrnut výzkum přesných spojitostí Putina s hlavním Jelcinovým okolím (Rodinou). Ač se jedná o velmi podstatnou část tématu, nenalezla jsem žádná přesnější data v primární ani sekundární literatuře, a tudíž uvádím pouze

všeobecné hodnocení uznávaných odborníků. Při psaní této práce jsem narazila na problematiku překladu názvů pracovních pozic, které v českých reáliích nemají své protějšky. Použila jsem některé formulace Ondřeje Soukupa ze článku *Rusko po volbách. Mezinárodní vztahy 35*, neboť je hodnotím jako nejpřesnější. U ostatních jsem se pokusila o co nejpřesnější překlad.

1. Minulost a charakteristika Vladimira Putina

Vladimir Putin se narodil 7. října 1952 v Leningradě. Pocházel z průměrné rodiny. Matka byla dělnice, při blokadě Leningradu jí zemřely dvě starší děti. Otec byl voják, ve 30. letech sloužil u ponorkového námořnictva, za druhé světové války sloužil v oddílech NKVD. Účastnil se obrany Leningradu i diverzních misí za linií nepřítel. Byl zraněn a po válce demobilizován. Následně pracoval na závodě na výrobu vagonů. Jednalo se o vcelku přísného člověka, který, jak podotýká Putin, formoval jeho osobnost.¹ Rodinná historie zahrnuje také vzpomínku na Putina děda, který shodou okolností pracoval jako kuchař v domácnostech Lenina a později i Stalina.²

Mladý Vladimir vyrůstal v komunálním bytě v centru dnešního Petrohradu. Jak sám tvrdí v rozhovoru pro publikaci „*Ot pervogo lica*“, nebyl v dětství příliš komunikativní, a aby se dokázal vyrovnat s nepřátelstvím ostatních dětí v okolí, začal navštěvovat kurzy bojových umění judo a sambo, ze kterých si později zvolil judo, pokračoval v tomto sportu po celá studia a dosáhl čestného titulu mistra sportu. Na základní škole také začal navštěvovat hodiny německého jazyka, což mu později pomohlo ke vstupu do KGB. Jeho rodina, přátelé a lektoři jej popisují jako bystrého chlapce, s průměrnými až nadprůměrnými studijními výsledky, který projevoval zájem zejména o jazyky a sporty.³

1.1. Kariéra v KGB

Před koncem deváté třídy se Vladimir Putin, prý inspirován filmy o špionáži, začal zajímat o práci pro složky vnitřní státní bezpečnosti. „*Nejvíc ze všeho mě fascinovalo, jak s malými silami, vlastně úsilím jediného člověka můžete docílit toho, čeho nedosáhly*

¹ Oleg Blockij, Vladimir Putin: istorija žizni: kniga pervaja, (Moskva: Meždunarodnyje otnošenija, 2002), 49- 62.

² Ibid., 35 – 37.

³ Vladimir Vladimirovič Putin, *Ot pervogo lica: razgovory s Vladimirom Putinyim*, (rozhovor pořídili N. Gevorkjan, A. Kolesnikov, N. Timakova, Moskva: Vagrius, 2000, 15-23.

celé armády. Jediný rozvědčík rozhodoval o osudech tisíců lidí. Alespoň já jsem to tak chápal.“ Proto navštívil „velitelství“ KGB, kde mu bylo doporučeno, aby před vstupem do těchto struktur vystudoval Právnickou fakultu Leningradské univerzity. Třebaže byl od tohoto kroku výrazně odrazován svým otcem i trenéry, mladý Putin tuto radu uposlechl.⁴ Vystudoval na Právnické fakultě Leningradské univerzity a beze služby v armádě, což tehdy nebylo obvyklé, vstoupil roku 1975 do KGB.⁵

Sám Putin tvrdí, že o represích spojených se strukturami KGB a čistkách například z roku 1937 nic nevěděl. Do struktur KGB prý vstupoval s romantickými představami a mladickými sny o ochraně vlasti. Totalitní systém před ním utajil veškeré podrobnosti zločinů kultu osobnosti i komunistického státu jako takového. Sám Putin ale prohlašuje, že měl určité předpoklady pro tuto práci, zaprvé snížený pocit nebezpečí a zadruhé velmi dobré schopnosti komunikace a řízení lidského kapitálu. Michail Frolov byl Putinovým lektorem v Andropovově akademii a ve svém rozhovoru uvádí, že když doporučoval Putina k rozvědce, hlavní vlastnosti, které o tom tehdy rozhodly, byl kariérismus Putina a neupřímnost k ostatním soudruhům. Vnímal jej jako člověka nekomunikativního a uzavřeného.⁶ Nejprve byl Putin přidělen ke kontrarozvědce, kde pracoval přibližně rok. Jeho pracovní náplní bylo sledovat studentské kroužky, církevní sešlosti, disidentské akce, zahraniční návštěvy, novináře a diplomaty. Dále absolvoval speciální výcvik pro operační pracovníky v Andropovově akademii vnější rozvědky. Získal pozici rozvědčíka. V akademii byl připravován pro budoucí rozvědnou činnost v jednom ze dvou tehdejších německých států.^{7,8}

V roce 1985 se Putinovi naskytla příležitost pracovat v NDR. Nastoupil do funkce vyššího operativního referenta v Drážďanech, zde také později dosáhl pozice zástupce vedoucího pobočky. Ve sféře státních bezpečnostních struktur byly dvě základní cesty, jak získat právě takovou pracovní nabídku, buď dobrými kontakty na vedení, nebo vynikajícími schopnostmi.⁹ Jeho pracovní náplní bylo verbovat informátory a čerpat od nich informace. Záhy se stal členem Stranického výboru KGB a jeho prací bylo získat

⁴ Putin, *Ot pervogo lica*, 24- 28.

⁵ Blockij, *Vladimir Putin*, 283-288.

⁶ Putin, *Ot pervogo lica* 33- 49.

⁷ Roy Medveděv, *Vladimir Putin*, (Moskva: Molodaja gvardija, 2007), 28 – 31.

⁸ V této době se Vladimir Putin oženil. Již třicetiletý si vzal Ludmilu Alexandrovnu Škrebněvovou, letušku z Kaliningradu. V roce 1985 se dvojici narodila dcera Maria, o rok později dcera Kateřina.

⁹ Vladimir Usolcev, *Sloužil jsem s Putinem u KGB*. (Praha: Academia, 2004), 115-118.

informace o politických činitelích, politických stranách, aktérech státního aparátu a jejich názorech.¹⁰ Sám Putin tuto práci nazývá jako rutinní a žádné přesnější informace neuvádí.¹¹ Jak tvrdí Putinův kolega z drážďanské pobočky KGB, další náplní jejich práce bylo sledovat aktivity východoněmeckých občanů spojené se západní Evropou.¹² Dosažená hodnota podplukovníka prokazuje vynikající výkony. Jak potvrzuje Putinův někdejší spolupracovník, dvojnásobné povýšení, kterého dosáhl, bylo velmi neobvyklé a takto rychlého postupu mohl aparátčík dosáhnout pouze naverbováním minimálně dvou spolupracovníků.¹³ Taktéž ale dodává, že Putin byl oblíbencem vedoucího pobočky Lazara Lazareviče,¹⁴ a za Putina patrona na zastupitelství označuje náčelníka třetího oddělení zastupující správy plukovníka Smirnova.¹⁵

1.2 Osobnosti z drážďanské pobočky KGB

Pobyt v drážďanské pobočce KGB Putinovi přinesla významné známosti. Můžeme uvést hned tři osobnosti, se kterými se Putin v Drážďanech znal a kteří dnes zastávají velmi významné pozice v organizacích spojených s ruským exportem.¹⁶

Sergej Čemezov, který v letech 1983-1988 pracoval v NDR, jako vedoucí sdružení Luč, a s Putinovými bydlel v jednom domě. Dlouhá léta pracoval v čele Ruské agentury pro export zbraní a dnes působí jako generální ředitel státní korporace Rostec, která se specializuje na podporu veřejné politiky pro rozvoj a modernizaci průmyslu.¹⁷ Je členem předsednictva Nejvyšší rady strany "Jednotné Rusko".¹⁸

Další postavou je Nikolaj Tokarev, v 80. letech stejně jako výše zmíněný pracoval s Putinem.¹⁹ Dříve zastával funkci generálmajora Federální bezpečnostní služby Ruské federace. Dnes je prezidentem společnosti Transněft', která má monopol na transport

¹⁰ Putin's Career Rooted in Russia's KGB, *The Washington Post*, <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/russiagov/putin.htm> (staženo 28. 2. 2015).

¹¹ Putin, *Ot pervogo lica*: 62.

¹² Usolcev, Vladimir, *Sloužil jsem s Putinem u KGB*. (Praha: Academia, 2004), 67 a 83.

¹³ Ibid., 53.

¹⁴ Příjmení neuváděno.

¹⁵ Ibid., 114.

¹⁶ Vladimir Putin's formative German years, *The BBC*, <http://www.bbc.com/news/magazine-32066222> (staženo 10. 4. 2015).

¹⁷ Sergey Chemezov, *The official site of Rostec*, <http://rostec.ru/about/board/person/266> (staženo 10. 4. 2015).

¹⁸ Человек во всеоружии, *Itogi*, <http://www.itogi.ru/archive/2005/44/62260.html> (staženo 10. 4. 2015).

¹⁹ Valná část pracovníků KGB v Drážďanech žila v několika společných domech, mezi sebou se znali a dokonce spolu s rodinami jezdili na dovolené.

ropy v Ruské federaci. Právě tato známost výrazně napomohla k Putinově kariéerním postupu, neboť Tokarev v letech 1996-1999 pracoval v Kanceláři prezidenta Ruské federace, kde se s Putinem opět sešli.²⁰

Třetí osobností z drážďanského prostředí, která zřejmě hrála a dodnes hraje výraznou roli v kariéerním růstu a politickém životě Vladimira Putina, je Mathias Warnig, dříve člen východoněmecké Stazi. Putin s ním spolupracoval i nadále v Petrohradě. Dnes je Warnig jednatelem společnosti Nord Stream.²¹

1. 3 Působnost na petrohradském magistrátu

Po pádu berlínské zdi se přiblížil konec Putinova pobytu v Drážďanech. Spolu s rodinou odjel zpět do Sovětského svazu.²² Hluboké vnitrostátní změny a nedostatek perspektiv u KGB v předvečer rozpadu Sovětského svazu přinutily Putina hledat jiné pracovní místo. Stále ještě v aktivní záloze využil Putin místa na Leningradské státní univerzitě²³, kde působil jako pomocník rektora pro mezinárodní vztahy.²⁴

V této složité době po rozpadu Sovětského svazu se řídicí orgány Petrohradu ocitly ve velmi špatném stavu. Chyběli schopní pracovníci, odborníci a organizátoři. Předsedou městské rady se v této době stal Anatolij Sobčak. S Vladimírem Putinem se znali již z Právnické fakulty Lenigradské univerzity. Když se Sobčak dozvěděl, že se Putin vrátil z Drážďan, kde několik let pracoval, pozval jej na schůzku a okamžitě jej přijal. Nad jeho spojení s KGB prý mávl rukou a okamžitě ho ustanovil svým pomocníkem.²⁵

V roce 1991 se Anatolij Sobčak stal starostou Petrohradu. Pro Vladimira Putina to znamenalo pozici předsedy Výboru magistrátu pro vnější činnost. Pro starostu se Putin velmi brzy stal nepostradatelným, a to zejména pro své organizační a komunikační schopnosti. Sobčak měl v Putina velkou důvěru a svěřoval mu stále větší pravomoci a důležitější projekty. Za jeho časté nepřítomnosti jej právě Putin dokázal plně nahradit.

²⁰ Токарев Николай Петрович, Персоналии ГлобалМСК.ру, <http://globalmsk.ru/person/id/2024> (staženo 10. 04. 2015).

²¹ Nord Stream, Matthias Warnig (codename "Arthur") and the Gazprom Lobby, The Jamestown Foundation, http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=35128#.VSgNB_msVbE (staženo 10. 4. 2014).

²² Putin, *Ot pervogo lica*, 69-77.

²³ Zároveň zde začal psát dizertaci na téma „Strategické plánování reprodukce surovinové základny oblasti v podmínkách vytváření tržních vztahů“.

²⁴ Medveděv, *Vladimir Putin*, 44-51.

²⁵ Ibid 48-52.

Dokázal kolem sebe shromáždit také skupinu vlivných lidí, kteří později zaujímali vlivné funkce během jeho premiérství a později i prezidenství, jako například Igor Sečín nebo Leonid Rejman.²⁶

V počátcích tohoto působení byl však také vydírán některými svými spolupracovníky kvůli svému spojení s KGB, a proto se rozhodl z těchto struktur po 15 letech definitivně odejít. Podle vlastních slov šlo o nejtěžší rozhodnutí v životě. Bezpečnostní struktury neslibovaly žádnou výraznější perspektivu, nicméně poskytovaly zázemí a stabilní prostředí.

Tristní ekonomická situace města nutila její vedení k vytváření struktur, které pomohou přechodu k tržní ekonomice a obchodu se Západem. Mezi Putinovy zásluhy se počítá příliv investic, vytvoření investičních zón a obnova infrastruktury. Dále také otevření leningradských poboček Banque National de Paris a Dresdner Bank, čemuž mu zajisté napomohlo přátelství s již zmiňovaným Mathiasem Warnigem. Podílel se i na vzniku továren společností Gillet, Coca Cola a Procter & Gamble. Nabyt zde mnoha velmi cenných praktických zkušeností v oblasti komunikace s podnikateli a vytváření nových ekonomických struktur. Rozsah jeho pracovní náplně byl velmi široký a různorodý. Ačkoliv primátorem byl Sobčak, velkou část jeho povinností vykonával Putin, přičemž zde přišel do styku s velkým množstvím významných lidí a seznámil se zevnitř nejen s fungováním řízení města, ale i s politickými činiteli, jakými byl Anatolij Čubajs, Alexander Jakovlev, Alexej Kudrin a další.²⁷

Nicméně jej čekaly také neúspěchy, jako například velký skandál ohledně zneužívání pravomocí. Několik poslanců Petrohradské městské rady vzneslo obvinění vůči Sobčakovi a jeho týmu, tedy i vůči Putinovi, že zneužívají pravomoci, které jim byly svěřeny. Jednalo se o vydávání licencí na vývoz surovin a barevných kovů do zahraničí. Tyto licence byly udělovány za dovoz potravin do města. K dodávkám však nedošlo. Soud žádnou vinu Putinovi neprokázal. Sobčakovi však tento skandál výrazně politicky ublížil.²⁸

²⁶ Ibid., 68.

²⁷ Ibid., 58-61

²⁸ Putin, *Ot pervogo lica*, 76-92.

Jeho spolupracovníci na magistrátu Putina hodnotí jako uvolněného a sympatického člověka, ale vrcholně opatrného a přísného šéfa, který dokázal velmi chytře vyjednávat a činil i velmi razantní, byť často populistická rozhodnutí, která imponovala obyvatelstvu postsovětského Ruska. Uznávaný odborník, A. Muchin, který se osobě V. Putin dlouhodobě věnuje, ve své publikaci uvádí rozsáhlý psychologický portrét tohoto politika. Vladimira Putina podle něj můžeme charakterizovat jako velmi inteligentního, schopného, ale zdrženlivého a uzavřeného člověka, který neprojevuje své emoce. Dokáže velmi dobře odhadnout svého spolubesedníka a přizpůsobit se každé společnosti, ve které se ocitne. Blíže má však k lidem ze silových struktur, k vojákům i generálům. Má výbornou paměť, a to i na detaily. V pracovním prostředí je velmi výkonný. Ačkoliv nikdy nevyjadřuje své emoce, používá občas silné emocionální výrazy a fráze, aby tak vyjádřil své ztotožnění se všeobecně panující náladou obyvatelstva.²⁹

V roce 1994 získal Vladimir Vladimirovič významnou funkci prvního náměstka primátora. Jeho povinnosti i nadále představovaly především činnost v oblasti mezinárodních vztahů. Konkrétně šlo například o zahraniční investice směřující do města, organizaci komerčních projektů mezinárodních partnerů apod. Jeho hlavními cíli bylo zvýšení počtu pracovních míst a příliv zahraničních investic. Došlo také k rozšíření aparátu radnice. Odborníky hledal například na petrohradské Právnické fakultě, kde mu byl doporučen Dmitrij Medveděv, kandidát věd a odborník z katedry občanského práva.

V roce 1996 se v Petrohradě konaly volby na post primátora. Podle slov Putina zvolení Sobčaka do této pozice v roce 1992 bylo z velké části právě jeho dílem, neboť dokázal přesvědčit velké množství poslanců v městském zastupitelstvu k jeho zvolení. O čtyři roky později však byla situace zcela odlišná. Staré metody vyjednávání již nebyly účinné. Bylo potřeba zcela nových postupů a zejména chyběli noví pracovníci, kteří by kampaň odpovědně vedli. Anatolij Sobčak se ale rozhodl svoji kampaň vést sám, snad proto, že mu na plnohodnotnou kampaň chyběly finance. Jako další zásadní důvod Sobčakova neúspěchu Putin uvádí přímý zásah státních struktur řízených Moskvou. Zvláštní komise z Moskvy zavedla dvě soudní řízení, do nichž byl Sobčak zapleten.³⁰ Při řízení kampaně se Sobčakov tým dopustil mnoha zásadních chyb a sám Putin se jej

²⁹ Muchin, *Osobaja papka Vladimira Putina*, 30-36.

³⁰ Putin, *Ot pervogo lica*, 102-106.

neúčastnil, neboť měl na starosti řízení města. Občas je podotýkáno, že při těsné spolupráci Anatolije Sobčaka a Vladimira Putina byla pověst Sobčaka bezúhonná. Po ukončení této spolupráce se na prvního zmiňovaného začalo objevovat značné množství obvinění a pomluv. Můžeme se pouze domýšlet, zda Putin nekryl Sobčaka svým vlivem.³¹ Volby na post petrohradského primátora vyhrál Alexander Jakovlev.³² Nový primátor sice Putinovi nabídl další spolupráci, nicméně byl odmítnut. Podle svých slov několik dalších měsíců čekal Vladimir Vladimirovič na jiné pracovní nabídky.³³

1.4 Spolupracovníci z petrohradského magistrátu

Jak již bylo zmíněno výše, ve strukturách KGB Vladimir Putin získal několik vlivných přátel, kteří s ním i nadále spolupracovali a stali se jeho nejaktivnějšími podporovateli. Schopnost obklopovat se vlivnými osobnostmi a získávat jejich podporu a loajalitu využil Putin také ve své pozici na petrohradském magistrátu. Tito lidé buď pracovali na magistrátu, nebo mělo co dočinění s jeho projekty a s Putinem se znali. Co je však velmi podstatné, většina těchto osob během let 1996 až 1999 přešla stejně jako Putin z Petrohradu do Moskvy na vlivné politické funkce. Tudiž se s Putinem aktivně setkávali a spolupracovali. Můžeme uvést například jména Michail Manevič, Dmitrij Kozak, Dmitrij Medvedev, Nikolja Patrušev, Viktor Čerkesov, Sergej Mironov, Viktor Ivanov, Grogorij Poltavčenko a mnoho dalších.³⁴ Mnoho z těchto osob získalo později v Moskvě vynikající postavení. Jako příklady poslouží Vladimir Kožin, který byl v roce 1993 generálním ředitelem Asociace podniků Petrohradu, v roce 1999 se stal vedoucím Kanceláře prezidenta.³⁵ Ilja Klebanov od roku 1992 po rok 1997 ředitel Leningradského Opticko-mechanické asociace, v květnu 1999 se stal místopředsedou vlády RF.³⁶ Alexej Miller, v letech 1991 až 1996 zástupce předsedy Výboru pro zahraniční obchod magistrátu Petrohradu, v roce 1999 se po Putinově přímluvě stal generálním ředitelem společnosti Transněft' a v roce 2000 se stal dokonce zástupcem ministra pro energetiku.³⁷

³¹ Muchin, *Osobaja papka Vladimira Putina*, 34.

³² Alexander Jakovlev dříve patřil ke Sobčakovým zástupcům.

³³ Putin, *Ot pervogo lica*, 108.

³⁴ Medveděv, *Vladimir Putin*, 68.

³⁵ Muchin, Aleksej, *Putin: bližnij krug Prezidenta*. (Moskva: Algoritm, 2005) 134.

³⁶ Ibid., 186.

³⁷ Ibid., 199-204.

Nemůžeme nijak posoudit, zda za své vysoké funkce v 90. letech tyto osobnosti vděčí právě Putinovi, nebo svým schopnostem, nicméně po jeho zvolení na post prezidenta obsazovaly stále významnější posty a počet petrohradských spolupracovníků v Moskvě se ještě zvýšil. Jako příklad par excellence může posloužit Jurij Ševčenko, chirurg a ředitel petrohradské vojenské nemocnice, který se v 90. letech ujal léčby Putinovy manželky, jež se těžce zranila při vážné autonehodě. Na doporučení Putina Ševčenko léčil také Anatolije Sobčaka a již v roce 1999 se stal ministrem zdravotnictví.³⁸ Možná že právě díky základně známých a k jeho osobě přátelských osobností dokázal Putin taky rychle a úspěšně postupovat na svých postech.

2. Z Petrohradu do premiérského křesla

O několik měsíců později bylo Putinovi, za ne zcela vyjasněných okolností, nabídnuto místo v Administraci prezidenta Ruské federace.³⁹ Iniciátorem Putinova přijetí byl prý od samého začátku tehdejší vedoucí Kanceláře prezidenta Pavel Borodin. Putin to komentoval takto: „Nevím, proč si na mě vzpomněl, do toho okamžiku jsme se viděli jen několikrát a to byly celé naše vztahy.“ O jeho přijetí prý společně jednali Borodin a Nikolaj Jegorov, ale dříve nabízené místo bylo při povolebním formování zrušeno. Následně již za kabinetu Viktora Černomyrdina premiérův zástupce Alexej Bolšakov Borodinovi tuto nabídku připomněl.⁴⁰ Mezi další osoby spojené s jeho přijetím patří také například Anatolij Čubajs a Alexej Kudrin, tehdy Vedoucí ředitelství Kanceláře prezidenta, s nímž se Putin znal již z Petrohradu. Stejně tak se znal s Bolšakovem, neboť ten byl Prvním místopředsedou petrohradské městské rady. Takto Putin v roce 1996 dostal v Moskvě místo zástupce vedoucího Kanceláře prezidenta a stal se také předsedou Prezidentské Komise pro vypracování smluv o rozdělení pravomocí mezi federálním centrem a regiony.⁴¹

2. 1 Specifika vrcholné ruské politiky

Prostředí ruské vrcholné politiky, ve které Vladimir Putin v letech 1996 až 1999 působil, bylo velmi specifické a složité. V roce 1996 se konaly prezidentské volby, ve kterých zvítězil Boris Jelcin. Již při inauguraci staronového prezidenta však bylo

³⁸ Muchin, *Putin: bližnij krug Prezidenta*, 164.

³⁹ Kancelář prezidenta Ruské federace je administrativou hlavy státu, zajišťuje jeho činnost a kontroluje výkon jeho nařízení. Jedná se o rozsáhlý a vlivný aparát.

⁴⁰ Některé zdroje uvádí, že se jednalo o protislužbu, neboť Putin pomohl s léčbou Borodinovy dcery.

⁴¹ Putin, *Ot pervogo lica*, 119 – 122.

očividné, že Jelcin je ve velmi špatném zdravotním stavu. Podstoupil operaci srdce a stále jej sužovaly různé zdravotní komplikace. Po následující léta byl často neschopen vykonávat své povinnosti.⁴² Možná právě díky absenci silné prezidentské kontroly do vrcholné ruské politiky začal pronikat nekontrolovaný vliv oligarchů. Podnikatelé s obrovským majetkem bezprostředně zasahovali do státní moci, zastávali významné funkce ve státních sférách a měli vliv jak na formování vlád, tak na tvorbu legislativy.⁴³ Tento vliv naneštěstí pronikl také do nejbližšího okolí prezidenta, do skupiny, která je dnes nazývána Rodina. Jednalo se o spolek osob, které měly na Jelcina velký vliv a z velké části zodpovídaly za Jelcinova rozhodnutí. Tato skupina vznikla na přelomu let 1997 a 1998 a patřil do ní novinář Valentin Jumašev, pozdější Jelcinův zeť a vedoucí Kanceláře prezidenta, miliardář Boris Berezovský, oligarcha Roman Abramovič, Alexandr Vološin a také Jelcinova dcera Taťana Djačenko.⁴⁴ Občas jsou do této skupiny řazeni také Michail Kasjanov, Michail Lesin a Alexander Koržakov. Největší vliv zde měli Boris Berezovský, jakožto nejbohatší ze skupiny, a Jelcinova dcera, které prezident plně důvěřoval a naslouchal. Traduje se, že právě ona často rozhodovala o dosazení osoby na ten či jiný post.⁴⁵

Ještě v roce 1996 vznikl mocenský trojúhelník nejvyšší ruské politiky, který představovala vláda v čele s premiérem, Bezpečnostní rada a Kancelář prezidenta. Vláda zodpovídala zejména za ekonomickou situaci a transformaci země, Bezpečnostní rada zajišťovala zahraniční politiku a obranu státu a Kancelář prezidenta se věnovala vnitropolitickým záležitostem.⁴⁶ Ve druhé polovině devadesátých let začalo výrazně docházet také k obměně kádrů v nejdůležitějších státních úřadech tohoto trojúhelníku. Vzniklo rozdělení na tzv. „Starokremelskou skupinu“, pracovníky z dob prvního Jelcinova prezidenství, a „Novokremelskou skupinu“ nebo také „Petrohradce“, v níž figurovaly osoby spojené s petrohradským magistrátem. Do této nové skupiny můžeme zařadit osobnosti, jakými byli například Anatolij Čubajs, Sergej Stěpašin, Andrej Ilarionov či Dmitrij Medveděv. Právě Petrohradci výrazně usilovali o obsazení

⁴² Liliia Shevtsova, *Putin's Russia*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 2005. 24-26.

⁴³ Antonio Rubbi, *Jelciniada: pervoje desjatiletije postsovetskoj Rossii*. (Moskva: Meždunarodnyje otnošenija, 2004) 299-306.

⁴⁴ O vlivu druhé Jelcinovy dcery toho není mnoho známo, nicméně její manžel Boris Okulov se stal generálním ředitelem největší ruské letecké společnosti Aeroflot, ostatní nejmocnější funkce v této společnosti obsadili spolupracovníci Berezovského.

⁴⁵ Shevtsova, *Putin's Russia*, 17.

⁴⁶ Lilia Ševcova, *Režim Borisa Jel'cina*. Moskva: ROSSPEN, 1999, 285- 289.

veškerých dostupných pozic v mocenském trojúhelníku.⁴⁷ Putin zprvu nebyl ve vysokých pozicích ruské politiky příliš znám.⁴⁸ Nicméně byl znám v užších kruzích Petrohradské skupiny a zejména v silových strukturách. Vzhledem k tomu, že z KGB odešel již v roce 1991, nelze jej jednoznačně přiřadit k Silovikům.⁴⁹ Jeho postavení mezi petrohradskou skupinou můžeme tedy charakterizovat jako postavení na pomezí liberálů a silových struktur. Neboť v obou sférách představoval známou, i když zatím nepřiliš vlivnou osobu.⁵⁰

2. 2 Zastávané posty

Právě ve výše zmíněné politické situaci se Vladimíru Putinovi překvapivě dařilo. Během let 1996 až 1999 vystřídal nejdůležitější pozice v Administraci prezidenta, Bezpečnostní radě i ve vládě. Putinova kariéra strmě rostla, hned o rok později byl povýšen do pozice hlavního vedoucího kontrolní správy, kde získal dokonalý přehled o funkcích a činnostech všech orgánů prezidentské administrativy i pracovníků, kteří zde působili. V roce 1998 se stal prvním náměstkem vedoucího Kanceláře prezidenta, kde zodpovídal za vztahy s regiony a byl v přímém styku s gubernátory. Právě kontakty s gubernátory byly později velmi důležité pro zvolení na post prezidenta a následně k vytvoření vertikální struktury moci v prvním prezidentském období.⁵¹

V létě 1998 byl Jelcinem dosazen na post ředitele Federální bezpečnostní služby (dále FSB), nástupkyně KGB. Sám Putin říká, že o post ředitele FSB nežádal.⁵² O svém dosazení na tento post se dozvěděl až v době, kdy byl dokument stvrzující toto dosazení již podepsán. Odmítl se vrátit do služby a získat hodnost generála, místo toho zůstal civilní osobou. Jako důvod Putinova jmenování se běžně uvádí potřeba odstranit z této funkce Nikolaje Kovaljova, který ji vykonával od roku 1974 a byl příliš nezávislý na vlivu Rodiny. Jelcin svůj výběr nástupce zdůvodnil tím, že Putin byl velmi schopný, měl zkušenosti s orgány KGB a byl patriot. Můžeme se pouze domnívat, že více nežli patriotismus na Jelcina udělala dojem Putinova loajalita. Záhy Putin provedl ve FSB výraznou reorganizaci centrálního aparátu a dal výpověď zhruba třetině pracovníků, což

⁴⁷ Muchin, *Putin: bližnij krug Prezidenta*, 5-8 .

⁴⁸ Primakov, Jevgenij *Vosem' mesjacev pljus*. Moskva: Mysl', 2001. 220-222.

⁴⁹ Siloviki – termín který se používá pro členy armády a bezpečnostních složek.

⁵⁰ Sakwa, Richard, *Putin: Russia's choice*, London: Routledge, 2004. 67.

⁵¹ Putin, *Ot pervogo lica*, 123.

⁵² *Ibid.*, 124-128.

na daný čas představovalo dva tisíce pracovníků, přičemž 10 z nich byli generálové. Také započal změnu prioritní činnosti FSB, ta se začala zaměřovat mnohem více na boj s korupcí než na tradiční boj.⁵³ Zároveň přivedl do nejvyššího čela FSB Sergeje Ivanova, Viktora Čerkesova, Nikolaje Patruševa a Alexandra Grigorjeva, s nimiž se znal z orgánů KGB z Leningradu. Na konci března 1999 se Putin stal také sekretářem Bezpečnostní rady, tedy byl zapojen do další funkce ze struktur mocenského trojúhelníku.⁵⁴

Ačkoliv Putin tvrdí, že o toto místo nestál, ve světle následujících událostí se tento post jeví jako hlavní předstupeň jeho výběru za Jelcinova nástupce. Jakožto ředitel Federální bezpečnostní služby měl Putin přístup k veškerým informacím tajných služeb a měl přehled ohledně politických machinací a podvodných jednání Rodiny. A právě v tomto čase můžeme pozorovat přibližování Rodiny a Putina. Dle slov Borise Berezovského se tyto dva znali již z Petrohradu, ale jejich vztahy nebyly příliš úzké. Na jaře 1999, po dlouhé době bez užšího kontaktu s oligarchou, Putin nečekaně navštívil narozeninovou oslavu podnikatelovy manželky a jejich komunikace nabyla výrazně na intenzitě.⁵⁵ Jak bude dále uvedeno v textu, jednalo se přesně o dobu, kdy ruská prokuratura začala Berezovského stíhat. Můžeme se pouze dohadovat, zda Putin nevyužil oligarchových problémů a své informovanosti a již nezanedbatelného vlivu, aby se co nejvíce sblížil s Rodinou.

2. 3 Projekt Nástupce

Již na počátku roku 1999 bylo Rodině jasné, že musí hledat osobu, která zaujme místo stávajícího prezidenta. Důvodů bylo několik, prvním byl Jelcinův stále se zhoršující zdravotní stav, kdy prezident nebyl ve fyzické ani psychické kondici vykonávat svoji práci. Dalším byly blížící se prezidentské volby, které se měly konat v červnu 2000, a Jelcin podle ústavy z roku 1993 nesměl potřeť kandidovat. Politická špička země se již připravovala na Jelcinův odchod. Již v květnu 1999 se mimo jiné kvůli skandálu ohledně státního zástupce Skuratova (rozeepsáno dále) pokusili poslanci Státní dumy

⁵³ Sakwa, *Putin: Russia's choice*, 10 – 13.

⁵⁴ Roj Medveděv, *Vladimir Putin*, Moskva: Molodaja gvardija, 2007. 91.

⁵⁵ Baker, Peter a Susan Glasser. *Kremlin rising: Vladimir Putin's Russia and the end of revolution*. Washington: Potomac Books, 2007. 52.

odvolat Jelcina z postu prezidenta. Pouhých 17 hlasů dělilo Jelcina od tohoto scénáře.⁵⁶ Další z velmi důležitých důvodů byla potřeba ochrany před možným stíháním Rodiny z finančních podvodů, které se týkaly zejména Berezovského. Neméně důležitá byla také potřeba osoby, která by Rodinu udržela u moci a při finančním dostatku. Není známo, které osoby připadaly nejvíce v úvahu. Pouze premiér Primakov uvádí, že mu byla takováto nabídka učiněna Borisem Jelcinem, načež jej odmítl, neboť nehodlal vykonávat požadavky Rodiny.⁵⁷

Volba padla na Vladimira Putina, byl v této době úředníkem, který udělal na Borise Jelcina silný dojem svojí zodpovědností, pracovitostí, cílevědomostí a rozhodností. Jeho zprávy byly vždy zcela jasné a bez vytáček.⁵⁸ Prvním předpokladem k vybrání na post prezidenta byla samotná kariérní dráha, kterou si politik prošel. Dobré vzdělání, blízkost k silovým strukturám, pracovní pobyt v zahraničí a zkušenost s řízením velkoměsta. V neposlední řadě pak také dobrá informovanost o fungování Kanceláře prezidenta, všechny tyto zkušenosti byly pro Putinovu politickou dráhu formativní. Roli hrály také schopnosti, jakými byla loajalita vůči nadřízeným, inteligence, rozhodnost a organizační dovednosti. Schopnost využít jakékoliv příležitosti a snadná orientace ve složitých mechanismech zákulisní politiky.⁵⁹ Nezaměnitelnou schopností, kterou tento politik disponuje, je podle jeho nejbližších spolupracovníků schopnost „rychle si dělat přátele“. Což můžeme pozorovat v linii celé politikovy kariéry. V každé pozici, kterou obsadil, si vytvářel okruh osobností, které mu následně byly velmi nápomocny. S tím souvisí také komunikační dovednosti. Jak sám Putin kdysi ve spojení s KGB prohlásil, že je specialistou na komunikaci s lidmi.⁶⁰ Jak potvrzují i západní žurnalisté, jeho významnou schopností je odhadnout člověka a přizpůsobit se mu tak, aby udělal požadovaný dojem.⁶¹ Peter Rutland jej charakterizuje jakožto produkt Sovětského svazu a zároveň Jelcinova režimu, který dokázal prosperovat v obou režimech.⁶² Putin tedy odpovídal požadavkům, které Rodina měla na budoucího nástupce Jelcina ve funkci. Putin nebyl

⁵⁶ V. Sorgin, *Političeskaja istorija sovremennoj Rossii: 1985-2001 : ot Gorbačeva do Putina*. Moskva: Ves' Mir, 2001. 219-220 .

⁵⁷ Primakov, *Vosem' mesjacev pljus*. 170.

⁵⁸ Sakwa, *Putin: Russia's choice*, 16.

⁵⁹ Rutland, Peter, *Putin's Path to Power*, *Post-Soviet Affairs* 16, č. 4, (2000) 313-354, <http://www.uh.edu/~pgregory/conf/Rutland.PDF> (staženo, 24. 4. 2015), 317-318.

⁶⁰ Putin, *Ot pervogo lica*, 40-41

⁶¹ Baker a Glasser. *Kremlin rising: Vladimir Putin's Russia and the end of revolution*. 48

⁶² Rutland, *Putin's Path to Power*. 317-318.

veřejně známou osobností, neměl za sebou vlivné politické zázemí, žádnou politickou stranu, byl nevýrazný, pracovitý a loajální.⁶³

V roce 1998 projevil Putin svou loajalitu tím, že pomohl k útěku z Ruska svému bývalému nadřízenému Anatoliji Sobčakovi, jenž byl v té době obviněn z finančních podvodů, přičemž osobou, která se nejvýrazněji zasadila o odsouzení Sobčaka, byl generální prokurátor Jurij Skuratov. Bývalý petrohradský primátor Sobčak figuroval v několika soudních kauzách, načež se jeho zdraví výrazně zhoršilo. Putin jakožto přítel a ředitel FSB mu zařídil soukromý letoun do Paříže a postaral se o veškeré náležitosti k vycestování. Krátce po odletu byl Sobčak zproštěn všech obvinění. Jelcin tuto příhodu později ve své knize prý komentoval tak, že v něm tento čin vyvolal velkou úctu. Přemýšlel, kdo stojí za ním, kdo podrží jeho v případě problémů, a v ten moment prý pochopil - Putin.⁶⁴ Takovéto vyjádření potvrzuje, že Jelcin a potažmo Rodina hledali někoho, kdo by jej nejen nahradil, ale také kryl před možným stíháním. Tuto teorii ještě podtrhuje fakt, že Putin ihned po svém zvolení na post prezidenta oficiálně potvrdil imunitu Jelcina a jeho rodiny.⁶⁵ Ještě následující rok po Putinově zvolení na post prezidenta zůstávali v Administraci prezidenta bezmála všichni její stávající pracovníci. Členové Rodiny až na Berezovského nebyli nijak stíháni ani jinak poškozováni.⁶⁶

Loajalitu Putin prokázal také přímo Rodině. V lednu 1999 na žádost Jurije Skuratova premiér Primakov nařídil vyšetřování finančních úniků firem Sibněft' a Aeroflot, v nichž měl výrazný podíl Berezovský.⁶⁷ V tutéž dobu také švýcarská prokuratura začala vyšetřování praní špinavých peněz skrze švýcarskou firmu Mabetex, která měla zařizovat renovaci kremelského interiéru a do které tekly miliony dolarů z ruské státní kasy. Hlavním podezřelým byl správce nemovitostí Kanceláře prezidenta Pavel Borodin, podezření však padlo také na samotného prezidenta Jelcina a jeho rodinu. Do Moskvy dokonce přijela švýcarská generální prokurátorka Carla Del Ponte a do vyšetřování zapojila generálního prokurátora Skuratova, který o podezření informoval veřejnost. Po několika měsících se Rodině podařilo podezření odvrátit. Z podvodu byl o

⁶³ Shevtsova, *Putin's Russia*, 29-34

⁶⁴ Medveděv, *Vladimir Putin*, 92.

⁶⁵ Soukup, Ondřej. „Rusko po volbách“. *Mezinárodní vztahy* 35, č. 2 (2000): 5-14.

⁶⁶ Medveděv, *Vladimir Putin*, 106-107.

⁶⁷ I tuto kauzu vyšetřoval prokurátor Skuratov.

dva roky později odsouzen Pavel Borodin.⁶⁸ V této době se značná část Jelcinových stoupenců od prezidenta snažila distancovat v očekávání brzkého pádu. Putin jako jeden z mála Jelcina podpořil a výrazně napomohl k ukončení kauzy.⁶⁹

Méně známým faktem je osud Skuratova, který dostal výpověď v průběhu vyšetřování z důvodu chování, které se neslučovalo s jeho funkcí. Z neznámého zdroje se objevil videozáznam, na kterém měl Skuratov pohlavní styk s prostitutkami a velmi záhy byl zveřejněn v médiích. Když vznikly pochybnosti o pravosti a původu videa, byl to ředitel Federální bezpečnostní služby Vladimir Putin, kdo veřejně potvrdil pravost videa.⁷⁰ V takto nebezpečné situaci se jednalo o obrovský risk, který si mohl dovolit pouze člověk na nejvyšších místech a s plnou podporou špionážních služeb. Svědčí o tom i fakt, že Státní Duma dvakrát odmítla prokurátora odvolat.⁷¹ Pokud by k odvolání skutečně nedošlo, Putin i Jelcin by se tak dostali do velmi nesnadné situace. Vzniká zde tedy teorie, zda projevy loajality, díky kterým si Jelcin a Rodina Putina vybrali za nástupce, nebyly spíše snahy samotného politika o zařazení do složení Rodiny. Tato pozice *de facto* dovolila znovu obnovit plnohodnotné vztahy s bezpečnostními strukturami, poskytla Putinovi rozsáhlá data, čímž se stal zřejmě nejinformovanějším mužem státu. Podstatným příspěvkem byla výtečná základna pro další směřování zejména do blízkosti Rodiny.

Ve své interview Boris Berezovský tvrdí, že to byl on, kdo Putina přesvědčil, aby zaujal místo příštího prezidenta. Naopak Sergej Dorenko, novinář, který se již záhy stal hlavním propagátorem Putina na televizní obrazovce, tvrdí, že Putin se mu sám přiznal, že přesně o toto usiloval. Prý si členy Rodiny podmaňoval a následně se nechal přesvědčovat.⁷² Takovouto teorii podporuje Jelcinův popis schůzky, kdy Jelcin Putinovi nabídl místo premiéra a následníka. Putin nebyl překvapen a neodmíтал, pouze vyjádřil

⁶⁸ Sharon LaFraniere, Yeltsin Linked to Bribe Scheme, *The Washington Post*, <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/daily/sept99/yeltsin8.htm> (staženo, 22. 4. 2015).

⁶⁹ Shevtsova, *Putin's Russia*, 32-35.

⁷⁰ Kremlin Official Suspended Amid a Sex Scandal, *Los Angeles Times*, <http://articles.latimes.com/1999/apr/03/news/mn-23855> (staženo, 22. 4. 2015).

⁷¹ Jelcin Boris, *Prezidentskij marafon*, Moskva, OOO izdatelstvo ACT, 2000. 192-198.

⁷² Boris Berezovský a Sergej Dorenko, Interview pro Francouzský dokumentární film *Putin – Neuvěřitelná cesta k moci*, 2006. (25:15 – 26:00).

pochybnosti, zda je na takovýto post připraven, a pokládal praktické otázky ohledně parlamentní podpory.⁷³

3. Premiér

Dne 9. srpna Boris Jelcin oficiálně rozhodl o tom, že Putin zaujme místo premiéra, jeho nástupu však předcházelo složité období. V březnu roku 1998 padla vláda Viktora Černomyrdina, který tuto funkci zastával již od prosince roku 1993, a započalo období výrazné nestability. Během necelých dvou let se na tomto postu vystřídali Sergej Kirijenko, Jevgenij Primakov a Sergej Stěpašin, z nichž nejdelší doba vlády byla vláda Primakova, která trvala necelých osm měsíců. Veřejnost považovala Putina pouze za dalšího úředníka, který ve funkci nesetrvá déle nežli několik měsíců.⁷⁴ Ve Státní dumě byl Putin považován za další nepodařený Jelcinův experiment, neboť nejenže byl znám ještě méně než jeho předchůdce Stěpašin, ale byl také dost nenápadný a uzavřený.⁷⁵ Putinovo jmenování дума nakonec schválila pod hrozbou svého rozpuštění.⁷⁶ Dle Jelcinova memoáru se Jelcin rozhodoval zda jmenovat Sergeje Stěpašina nebo Putina. Putinovo jmenování prý Jelcin odkládal z důvodu, aby si obyvatelé na něj hned nezvykli a Putin neztratil popularitu ještě před volbami. Schovával si jej jako jakýsi trumf. Toto tvrzení naznačuje, že Jelcin, potažmo Rodina přesně plánovali načasování Putinova objevení na veřejnosti.⁷⁷

3.1 Druhá čečenská válka

Sotva několik dní před Putinovým nástupem na post premiéra začala zhoršovat bezpečnostní situace na Severním Kavkaze. Skupina několika set wahhábistických povstalců v čele s Šamilem Basajevem uskutečnila z území Čečenska útok na sousední dagestánské vesnice s cílem založit „kavkazský islámský stát“. Wahhábismus, radikální odnož islámu, začal posilovat v tomto regionu již od roku 1997 a v nestabilním prostředí ekonomického a politického rozvratu našel mnohé stoupence. Reakce nového

⁷³ Jelcin, *Prezidentskij marafon*, 270.

⁷⁴ Sakwa, *Putin: Russia's choice*, 15.

⁷⁵ Soukup, „Rusko po volbách“, 6.

⁷⁶ Rubbi, *Jelciniada: pervoje desjatiletije postsovetskoj Rossii*, 444- 445.

⁷⁷ Jelcin, *Prezidentskij marafon*, 225.

premiéra byla překvapivě rychlá a rozhodná, bylo nařízeno okamžité masivní bombardování pozic ozbrojenců.⁷⁸

Takto rychlou a razantní reakci lze vysvětlit jeho názorem na dané události. Nastalá situace v Čečensku a Dagestánu byla podle něj pouze pokračováním dekonstrukce Sovětského svazu, procesem rozpadu, který ne a ne skončit. Tomu muselo být zabráněno, neboť v opačném případě by mohlo vést k rozpadu samotného Ruska. Boris Jelcin mu prý naprosto důvěřoval a s jeho postupy zcela souhlasil. *„Byli to bandité a byla to agrese. Nahromadili síly. Ne aby uchránili nezávislost Čečenska, ale aby odebrali další teritorium. Odešel by tak celý Kavkaz. Neměl jsem ani stín pochybností, že musíme postupovat přesně tak, jak postupujeme, možná ještě tvrději. Pokud bychom přiznali jejich nezávislost, okamžitě by tam přišla pomoc ze zahraničí a my už bychom nemohli jednat jako uvnitř země – nebyla by to vnitřní záležitost, ale vnější zahraniční agrese. My neutočíme, my se bráníme.“*⁷⁹

Ruská veřejnost se však další války na Severním Kavkaze bála. V národní paměti byly stále vzpomínky na krvavé události První čečenské války, která skončila teprve před třemi lety. Frustrovaná společnost byla ostře proti jakékoliv válce. Náladu ve společnosti razantně změnily čtyři výbuchy v obytných domech v Bujnaksku, Volgodonu a Moskvě, které proběhly na počátku září. Při těchto bombových útocích zemřelo přibližně 300 osob. Ačkoliv nebyly předloženy žádné plnohodnotné důkazy, z útoků na obydlí nevinných obyvatel byli okamžitě obviněni čečenští povstalci. Vyšetřování teroristických útoků obnášelo velké množství chyb a nejasností. Nikdy také nebylo poskytnuto dostatečně přesvědčivé odůvodnění těchto útoků a čečenští povstalci se k činu nepřihlásili, jak bylo jejich zvykem. Velmi podezřelou událostí se jeví přistižení agentů FSB v obytném domě v Rjazani několik dní po útocích, jak se snažili nastražit výbušné zařízení. Oficiální vysvětlení znělo, že šlo o cvičení.⁸⁰ Nikdy však nebylo objasněno, proč při cvičení agenti používali pravé výbušniny. Ať již za útoky stál kdokoliv, ruští občané byli hluboce otřeseni, byla zpochybněna bezpečnost civilních

⁷⁸ Souleimanov, Emil. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*. (Praha: Sociologické nakladatelství, 2011), 173-183.

⁷⁹ Putin, *Ot pervogo lica*, 132.

⁸⁰ Toto cvičení se konalo 22. září, pouhých šest dní po posledním útoku.

osob. Velmi záhy společnost souhlasila s jakýmkoliv tvrdým postupem, který premiér Putin zahájil.⁸¹

Oproti První čečenské válce byl tento konflikt řešen velmi rychle a razantně. Během několika týdnů byli povstalci vytlačeni z Dagestánu a boje se přesunuly na území Čečenska. Ruská vojska do poloviny října postoupila k řece Těrek a následně obklíčila Groznyj. Krátce po parlamentních volbách, které byly pro Putina úspěšné, zhruba 22. až 24. prosince, začalo samotné obléhání města. A již během února se většina povstalců stáhla do hor. Během prezidentských voleb měl tak hlavní kandidát na kontě vítěznou válku.⁸²

Vypuknutí Druhé čečenské války představovalo pro Putina v jistém smyslu velké vítězství. Potupné podepsání Chasavjurtských dohod z roku 1996 představovalo trauma pro národní sebevědomí, v ruské společnosti převládaly poráženecké nálady a ještě výraznější byly tyto pocity u kdysi tak slavné armády, která utrpěla potupnou porážku v maličkém Čečensku. Jak sám politik prohlásil: „Byl čas být zase hrdý“.⁸³ Putinova okamžitá reakce však dala občanům pocit, že se v ruské politice objevil odvážný a rozhodný vůdce, který opět pozvedne sílu a slávu jejich státu. Putin *de facto* veřejně převzal zodpovědnost za případný neúspěch v Čečensku.⁸⁴ Důležitým krokem bylo získání popularity v armádních kruzích, které mají v Rusku výrazný vliv. Velký dojem na silové složky udělala Putinova návštěva ruských jednotek v Dagestánu a zejména podepsání bojových rozkazů, což zapůsobilo zejména na důstojníky. Tento čin znamenal, že se Putin nemůže distancovat od ústních rozkazů, jak to dělával Boris Jelcin.⁸⁵ Armáda slouží v Rusku jako lakmusový papírek a Putinova zkušenost se silovými strukturami a schopnost jednat s armádními představiteli částečně přispěla k tomu, aby si jej Jelcin vybral za svého nástupce.⁸⁶

Putin představoval ideu aktivního politika, který neváhá převzít iniciativu a zodpovědnost za ni. Tento pocit ještě umocnily Putinovy návštěvy v samotném Čečensku. Jako zjevení působila návštěva Putina s manželkou ruské vojenské základny

⁸¹ Souleimanov, *Konflikt v Čečensku*, 186-191.

⁸² Ibid., 197-205.

⁸³ Baker a Glasser. *Kremlin rising*, 65

⁸⁴ Soukup, „Rusko po volbách“, 7.

⁸⁵ Generál Šamanov Interview pro Francouzský dokumentární film *Putin – Neuvěřitelná cesta k moci*, 2006. (29:50 – 30:42).

⁸⁶ Medveděv, *Vladimir Putin*, 104.

v čečenském Gudermesu v silvestrovskou noc, sotva několik hodin po tom, co se stal úřadujícím prezidentem.⁸⁷ Tento muž na rozdíl od ostatních ruských i sovětských vůdců neseseděl pouze v moskevském Kremlu, ale nebál se navštívit bojiště.⁸⁸ Tvrdý postoj, patriotické naladění, razantní akce a dobrý mediální obraz vynesly Putinovi okamžitě obrovskou podporu. Výjimečnost Putina spočívala v tom, že na rozdíl od svých předchůdců nezdůrazňoval, v jak špatné kondici se země ocitla, místo toho předkládal pozitivní pohled do budoucnosti, třebaže bez jasných kontur.⁸⁹

Druhá čečenská válka byla jiná oproti té První nejen strategií a razancí, ale také svým mediálním obrazem. Zatímco v První čečenské válce značná část novinářů stála na straně Čečenců a zdůrazňovala národně osvobozené hnutí, ve Druhé čečenské válce stála ruská média výhradně na straně ruské oficiální státní politiky. Oběti na civilistech ani počty padlých vojáků se nezdůrazňovaly. Zdůrazňován byl strategický posun ruských vojsk a jejich úspěchy, zatímco ozbrojenci byli okamžitě odsouzeni jakožto teroristé a fanatici. Přímých reportáží z míst bojů bylo naprosté minimum. Pro drtivou většinu novinářů bylo nemožné jakkoliv navštívit postižená území. Ani po konci války nebyly zcela přesně vyčísleny oběti. Veřejně představovat chyby vojenského velení nebo poukazovat na oběti mezi civilisty, jejichž počty dosahují neuvěřitelných 80 tisíc, bylo velmi nepopulární.⁹⁰

3.2 Cesta k prezidenství

Již krátce po jmenování Putina na post premiéra jej Boris Jelcin veřejně označil za svého politického nástupce⁹¹. Jelcin jmenováním Putina na tento post zmenšil vliv vůdce liberálů Anatolije Čubajse, který stál za Stěpašinem, a naopak ještě upevnil moc rodiny na následující měsíce.⁹² Putin měl dobré vztahy a podporu tří podstatných skupin ve vládě a prezidentově aparátu. Měl podporu členů Rodiny a těch, jež byli Rodině blízcí, mezi takovéto osoby můžeme zařadit například ministra energetiky Nikolaje Aksjonenka, Michaila Kasjanova a ministra atomové energetiky Jevgenije Adamova. Dobré vztahy udržoval s liberály, ke kterým patřil German Gref, Alexei Kudrin,

⁸⁷ Ibid., 111.

⁸⁸ Ibid., 156.

⁸⁹ Ibid., 99.

⁹⁰ Souleimanov, *Konflikt v Čečensku*, 205.

⁹¹ Medveděv, *Vladimir Putin*, 96.

⁹² Primakov, *Vosem' mesjacev pljus*. 220-222.

Valentina Matvienko nebo Viktor Christenko. A v neposlední řadě měl blízko k vlivným Silovikům, ke kterým se řadí již známé osobnosti ministr obrany Igor Sergejev, nový generální prokurátor Dmitrij Kozak, Sergej Ivanov, Nikolaj Patrušev, Viktor Čerkesov, ministr průmyslu Ilja Klebanov a další.⁹³ Dalo by se tvrdit, že vnitropolitická cesta byla tímto absolvována a zbývalo přesvědčit občany státu, že jej mají oficiálně zvolit ve volbách.

Nicméně zde stále byla konkurence, která musela být poražena v předvolební kampani. V srpnu 1999 měl Vladimir Putin pouze dva dostatečně schopné, mocné a populární konkurenty, jež by mohli skutečně usilovat o post prezidenta. Prvním mužem byl premiér Jevgenij Primakov. Ještě v květnu 1999, kdy byl z neznámých důvodů odvolán z funkce, jeho popularita dosahovala 48 procent.⁹⁴ Právě kvůli své oblíbenosti představoval pro Jelcina výraznou konkurenci, a co bylo nejdůležitější, bylo zřejmé, že nebude naslouchat Rodině. Druhým kandidátem byl moskevský primátor Jurij Lužkov. Nicméně Lužkov měl vlastní politickou stranu Otěčestvo (Vlast) a vlivnou skupinu následovníků zvanou Klan, přičemž tvořil s touto skupinou konkurenta Jelcinovi a jeho Rodině. Lužkov měl podporu gubernátorů a byl mezi obyvatelstvem oblíben zejména kvůli ekonomickému pozvednutí Moskvy.⁹⁵

3. 2. 1 Role médií v předvolební kampani

Prostředkem ke zvýšení popularity a zvolení Putina se stala média. Již v prezidentských volbách z roku 1996 vrcholní politici pochopili sílu médií a jejich vlivu na volební preference. Bez nadsázky by se dalo tvrdit, že právě mediální kampaň zajistila Borisi Jelcinovi jeho druhé zvolení.⁹⁶ Již v roce 1993 začalo docházet k privatizacím bývalých sovětských mediálních struktur a jejich přetváření. Dříve státní deníky, rádiové stanice a noviny získaly nové majitele z řad oligarchů a politiků. Představovaly nejen výrazný zdroj financí, ale také výbornou základnu pro šíření jakýchkoliv informací. Byly vytvářeny také nové kanály na vlnách celostátních sovětských kanálů a radiostanic. Byly skoupeny redakce novin a deníků. Několik málo osob nebo malé skupiny se tak za krátký čas staly vlastníky 90 procent veškerých ruských médií a informačních kanálů. Jako příklady můžeme uvést Vladimira Gusinského, vlastníka celostátního, velmi

⁹³ Rutland, Peter, *Putin's Path to Power*, 22.

⁹⁴ Ještě v květnu jeho popularita dosahovala 48 procent, na konci ledna pouhých 3,9 procent.

⁹⁵ Shevtsova, *Putin's Russia*, 17-20.

⁹⁶ Rutland, Peter, *Putin's Path to Power*, 21.

populárního kanálu NTV a rádia Echo Moskvy, dále Borise Berezovského a Alexandra Smolenského, kteří vlastnili většinu akcií celostátních kanálů ORT a TV-6. Podstatným faktem je také to, že kanály ORT, NTV a RTR byly prezidentským výnosem označeny za národní, tudíž jim byly všeobecně udělovány slevy a výhody. Staly se nejsledovanějšími a v mediálním prostoru nejvlivnějšími. Tyto kanály podporovaly pouze kandidáty, kteří odpovídali preferencím jejich majitele. Ostatní kandidáti si tak často nemohli koupit vysílací čas pro svoji kampaň a byli tak výrazně poškozeni.⁹⁷

Velkému růstu popularity Vladimir Putin může děkovat právě zmiňovanému Berezovskému a jeho mediální říši. Již srpnu 1999 byla citelně znát mediální podpora Putina. Ještě donedávna neznámý politik se denně objevoval na televizních obrazovkách a jeho rozhovory a komentáře často doplňovaly důležité zprávy. Třebaže šlo zajisté o vysoko postavenou osobnost, předchozí premiéři takto medializováni nebyli.⁹⁸ Jedním ze způsobů prosazení Putina byl například oblíbený pořad Sergeje Dorenka na kanále ORT, který patřil Borisu Berezovskému. Vladimir Putin byl velmi častým hostem tohoto pořadu. Lze lehce sledovat, jak se v tomto období Putin rychle mění z uzavřeného a nesdílňného úředníka na asertivního a výřečného státníka.⁹⁹

Síla médií v předvolební kampani však nebyla namířena pouze na zvýšení popularity Putina, nýbrž se také výrazně soustředila na očernění jeho konkurentů.¹⁰⁰ Kdokoliv se pokoušel narušit dokonalý mediální obraz Putina, rychle se setkal s náhle nalezeným kompromitujícím materiálem na jeho osobu.¹⁰¹ Obzvláště špinavá kampaň byla namířena proti Jurii Lužkovovi, zejména kanál ORT neustále vysílal podrobnosti o Lužkovově pohádkovém a nezákonně nabytém majetku a machinacích s městským rozpočtem. Nejednou byl obviňován z finančních úniků, spojení s oligarchy a dokonce i z objednání vraždy amerického podnikatele Paula Tatuma. Soudy nikdy Lužkovovi žádný z těchto zločinů neprokázaly, nicméně samotné nařčení politikovi v následujících volbách výrazně ublížilo. Jevgenij Primakov byl oproti tomu vykreslován jako slabý a

⁹⁷ Rubbi, *Jelciniada*, 300-302.

⁹⁸ Shevtsova, *Putin's Russia*, 96.

⁹⁹ *Kremlin rising*, 56-57

¹⁰⁰ Mediální útoky rozhodně nebyli pouze proti oponentům V.P. ale také proti němu samotnému, pouze nebyly tak masivní a úspěšné. Spojení Lužkov a Primakov podporoval další mediální magnát Vladimir Gusinský.

¹⁰¹ Sakwa, *Putin: Russia's choice*, 19-20.

nemocný důchodce, který rozhodně není schopen vykonávat politickou funkci.¹⁰² Bývalý premiér mediálním útok čelil již na konci svého premiérského období, při vyšetřování finančních úniků Berezovského, při předvolební kampani lži, pomluvy a dezinformace pouze posílily.¹⁰³ Za zcela bezprecedentní příklad špinavých praktik této antikampaně můžeme považovat například zinscenovaný sjezd homosexuálů, kteří vyjadřovali podporu Grigoriji Javlinskému, když ten nedlouho před volbami začal nabírat hlasy. Odpovědný za tento špinavý trik byl kanál ORT patřící Borisu Berezovskému.¹⁰⁴

Putinova popularita oproti tomuto strmě rostla, během několika mála měsíců měl tento politik větší podporu nežli kdokoliv jiný. Ještě v srpnu roku 1999 měl Putin ve veřejném mínění podporu okolo 2 procent. Pro veřejnost byl v podstatě neznámou personou. Následující měsíc se jeho podpora zvedla na celých 15 procent, v říjnu na 25 procent, v listopadu již na 40 procent a v prosinci neuvěřitelných 50 procent.¹⁰⁵ Oproti Jelcinovi i dřívějším komunistickým vůdcům představoval mladého, sympatického, zdravého, sportovně založeného muže, který uměl cizí jazyky a dokonce nějakou dobu žil v zahraničí. Byl vytvořen mediální obraz milujícího otce a manžela, běžného občana, který vyšel ze stejných podmínek a žil jako každý jiný občan.¹⁰⁶ Třebaže ho vybral a hájil právě Jelcinem, byl vnímán jako prezidentův přesný opak. Ani příslušnost ke strukturám KGB jeho image nijak neuškodila, naopak byla pro většinu Rusů znakem jeho inteligence a schopností.¹⁰⁷ Během svých četných rozhovorů a proslovů stále zmiňoval touhu po změnách, zavádění pořádků (jedním z hesel se stala „diktatura práva) a stejných pravidel pro všechny, což byla hesla, na která voliči slyšeli.“¹⁰⁸

3. 2. 2 *Parlamentní volby*

V prosinci 1999 se v Rusku konaly parlamentní volby. Rodina a prokremelské zákulisí se rozhodly tyto volby využít k podpoře Putina, ke zvýšení jeho popularity a vytvoření pevné základny politických podporovatelů. Dne 24. 9. 1999 zhruba tři měsíce před samotnými volbami byla vytvořena nová centristická politická strana Jedinstvo

¹⁰² Rubbi, *Jelciniada*, 451.

¹⁰³ Primakov, *Vosem' mesjacev pljus*. 198.

¹⁰⁴ Soukup, „Rusko po volbách“, 11.

¹⁰⁵ Sakwa, *Putin: Russia's choice*, 18.

¹⁰⁶ *Ibid.*, 25.

¹⁰⁷ Soukup, *Rusko po volbách*, 6.

¹⁰⁸ Rubbi, *Jelciniada*, 450.

(Jednota). Do čela tohoto nového bloku se postavil tehdejší ministr pro mimořádné situace Sergej Šojgu. Mezi hlavní osobnosti dále patřili sportovec Alexander Karelin, aktivista Alexander Gurov a také gubernátoři Leonid Gorbenko, Jevgenij Nazdratěnko a Alexander Ruckoj.¹⁰⁹ Vladimir Putin se velmi záhy nechal slyšet, že podporuje stranu Jedinstvo a Šojgu důvěřuje jako politikovi a příteli.¹¹⁰ Tímto byla strana označena za prezidentskou stranu a měla zajištěný úspěch. Tato strana neměla žádný čitelný program. Jejím jediným heslem bylo „Putin je náš prezident“, čímž se snažila splynout s Putinovými idejemi razantních změn a zavádění pořádku. Jednalo se o proprezidentskou stranu, která měla plnit funkci podpůrného tábora v parlamentu, tedy institucionální podporu kremelských kruhů.¹¹¹

Boj o poslanecká křesla Jedinstvo svádělo s Komunistickou stranou Zjuganova a velkým stranickým blokem Otěčestvo – Vsja Rossija Lužkova a Jakovleva v čele s populárním expremiérem Primakovem. Komunisté měli jistou stálou podporu staršího obyvatelstva, zatímco Otěčestvo - Vsja Rossija měla velkou podporu ruských gubernátorů a veškeré předvolební předpovědi věštily velký úspěch právě tomuto bloku. Výsledky voleb však překvapily. Otěčestvo – Vsja Rossija oproti očekáváním výrazně ztratila a získala pouhých 68 mandátů, oproti tomu Jedinstvo nečekaně získalo 73 mandátů a došlo k vytvoření koalice Jedinstva a Komunistické strany, kremelské okolí tak dostalo velmi silnou podporu v parlamentu.¹¹² Pro Rodinu to také mohlo znamenat konečné potvrzení, že volba Vladimira Putina byla správná a Jelcinův následník má mezi obyvatelstvem dostatečnou podporu.

3. 2. 3 Úřadující prezident

Posledního dne roku 1999 Boris Jelcin veřejně prohlásil, že se vzdává svého postu a odchází do důchodu. Úřadujícím prezidentem se tudíž stal Vladimir Putin. Dle ústavy se nejpозději tři měsíce po odstoupení legitimního prezidenta musí konat prezidentské volby. Tudíž se původně plánované volby z června přesunuly na o 3 měsíce dřívější

¹⁰⁹ Holzer, Jan. *Politické strany Ruska: hledání identity*. (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004). 167- 175

¹¹⁰ Sakwa, *Putin: Russia's choice*, 21-25.

¹¹¹ Holzer, *Politické strany Ruska*, 175 -177.

¹¹² „Russia, Parliamentary Elections, 19 December 1999: Final Report“, The official Site of the OSCE. <http://www.osce.org/odihr/elections/russia/16293?download=true> (staženo, 25. 4. 2015).

datum - 26. března 2000.¹¹³ Tento krok měl zajistit, že Vladimir Putin nejen obsadí post prezidenta co nejdříve, ale také že jeho konkurenti budou mít k dispozici méně času na předvolební kampaň a Putinova popularita výrazně neklesne. Pro běžné občany tento krok znamenal pouze definitivní ujištění o nástupnictví. Pro Putina to znamenalo, že měl přístup k veškerým pravomocím prezidenta ještě před volbami, ty je ve spojení s pravicemi premiéra udělaly *de facto* nejmocnějším mužem v Rusku. Ke své předvolební kampani měl tedy veškeré státní prostředky.¹¹⁴

3. 3 Prezidentské volby

Výsledky parlamentních voleb značně ovlivnily výběr kandidátů na příštího prezidenta. Jurij Lužkov nekandidoval a jeho spolustraník Jevgenij Primakov, i přes zhruba 6 procentní podporu, svoji kandidaturu stáhl. Nejvýznamnější konkurentem se stal Gennandij Zjuganov, lídr komunistické strany. Pro běžného voliče byl tedy výběr nepřítli široký. S blížícími se volbami jednotliví kandidáti vzdávali své kandidatury. Buď u nich vítězilo pragmatické zhodnocení situace, nebo nedokázali dodržet ústavní podmínku půl milionu podpisů. Ještě 13. února bylo zaregistrováno 29 kandidátů, těsně před volbami zůstalo pouhých 9 kandidátů. Nedlouho před volbami začaly vyjadřovat Putinovi podporu také desítky nejrůznějších vlivných organizací, politické strany a osobnosti, dokonce i někteří ostatní kandidáti na prezidenta.¹¹⁵ Gubernátoři, kteří dříve podporovali stranu Otěčestvo – Vsja Rossija a kteří byli zklamáni z jejího neúspěchu v parlamentních volbách, věnovali svoji podporu kremelskému následníkovi. Putinovo vítězství bylo jisté, otázkou bylo pouze to, zda zvítězí v prvním, nebo druhém kole.¹¹⁶

Prezidentské volby se uskutečnily dne 26. března roku 2000 a Vladimir Putin zvítězil již v prvním kole s velkou převahou před svými oponenty s 52,9 procenty hlasů. Volební účast tvořila 68,7 procent registrovaných voličů. Oficiální inaugurace se konala dne 7.

¹¹³ Holzner Jan, „Jasný výsledek versus nejasná perspektiva – ruské prezidentské volby 2000“ *Středoevropské politické studie* 2, č. 2 (jaro 2000) <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=123> (staženo 28. 4. 2015).

¹¹⁴ Soukup, *Rusko po volbách*, 8

¹¹⁵ Jurij Lužkov prohlásil, že souhlasí se směřováním Putinovy politiky. Žirinovský ač kandidoval, prohlašoval, že nehodlá Putinovy stát v cestě.

¹¹⁶ Holzner *Jasný výsledek versus nejasná perspektiva*. 5.

května roku 2000. Premiérem se stal Michail Kasjanov, politik s velmi blízkými vazbami na Rodinu.¹¹⁷

Ve světle Rodinou vypracované strategie se tak předvolební kampaň a směřování k postu prezidenta jeví jako finální běh k cíli. Veškeré finanční zdroje Berezovského a Abramoviče byly k dispozici k předvolebnímu boji stejně jako celý státní aparát. Mediální podpora zajistila růst popularity, zatímco patronát Jelcina hájil politika v zákulisí. Jelcin již během počátků Druhé čečenské války začal předávat Putinovi velkou část svých pravomocí, čímž z něj učinil nejmocnější osobu ve státě ještě před prezidentskými volbami.¹¹⁸

Jakožto legálně zvolená hlava státu získal Vladimir Putin veškeré pravomoci, které mu poloprezidentský systém poskytoval. Díky vysoké podpoře obyvatelstva a okolí loajálních spolupracovníků již nebylo nutné udržovat úzké spojení s Rodinou a politik mohl projevit své ambice vládnout nezávisle. Krátce po své inauguraci začal Vladimir Putin budovat pověstnou vertikálu moci a omezovat vliv pro něj nevhodných osob. Boris Jelcin se v průběhu následujícího roku ocitl zcela izolován na své rezidenci Gorki - 9 pod Moskvou. Taťána Djačenko a Valentin Jumašev okamžitě opustili Administraci spolu s bývalým prezidentem.¹¹⁹ Již v listopadu 2000 začalo vyšetřování Berezovského ve věci rozkrádání státního majetku a oligarcha v rychlosti opustil zemi.¹²⁰

Závěr

Kariéra Vladimira Putina se skládá z několika formujících profesních zkušeností, které souvisejí s politickým a sociálním vývojem Sovětského svazu a následně Ruské federace. Svoji profesní cestu Vladimir Putin zahájil u silových struktur KGB a dosáhl hodnosti podplukovníka. Získal také zkušenosti v zahraničí jako důstojník ve východoněmeckých Drážďanech.

Prvním zlomovým okamžikem, který Putina vynesl do politického života, byl moment, kdy jej budoucí petrohradský primátor Anatolij Sobčak jmenoval na post svého asistenta. Velmi záhy se Putin stal pro Sobčaka velmi užitečným až nepostradatelným a

¹¹⁷ „Russia, Presidential Election, 26 March 2000: Final Report“, The official Site of the OSCE. <http://www.osce.org/odihr/elections/russia/16275?download=true> (staženo, 25. 4. 2015).

¹¹⁸ Sakwa, *Putin: Russia's choice*, 19-20.

¹¹⁹ Medveděv, *Vladimir Putin*. 111.

¹²⁰ *Ibid.*, 184.

bylo mu svěřováno stále více pravomocí. Ve svém působení na petrohradském magistrátu se Putin podílel na získávání zahraničních investic a organizaci komerčních projektů. Získal zde nejen rozsáhlé zkušenosti s praktickým řízením metropole, ale také výrazné styky s předními ruskými politiky a podnikateli.

Druhý klíčový bod Putinovy kariéry nastal v roce 1996, kdy Putin dostal nabídku pracovní pozice v Kanceláři prezidenta na postu zástupce vedoucího administrace. V úřadu prezidenta Putin během necelých dvou let postupoval na stále vlivnější pozice, jakými byly například hlavní vedoucí kontrolní správy nebo první náměstek vedoucího Kanceláře prezidenta. Za takovýto přímo raketový postup vděčil zejména kontaktům s Anatolijem Čubajsem, Alexejem Kudrinem a dalšími osobnostmi tzv. Petrohradské skupiny, se kterými se znal z petrohradského magistrátu.

Za další klíčový bod kariéry považují politikovo jmenování na post ředitele Federální bezpečnostní služby. FSB představovala pro Putina kromě výrazného přísunu informací ohledně bezpečnosti a stability státu také známé prostředí, které si začal reorganizovat podle svých potřeb a představ. Okamžitě zahájil přesun svých kolegů z petrohradských silových struktur do vedení FSB v Moskvě, čímž si zajistil vlastní základnu spolupracovníků, jimž mohl dle všeho důvěřovat, a kteří mu poskytli podporu během předvolebního období i v prvních letech prezidenství. V hypotetickém případě, kdy by nebyl vybrán za Jelcinova nástupce, představovaly by tyto kontakty velkou výhodu v jeho dalším směřování.

Na jaře roku 1999 se Putin ocitl v zorném poli ruského prezidenta Borise Jelcina a jeho okolí zvaného Rodina, kteří hledali vhodnou osobu na pozici nástupce prezidenta. Takováto osoba měla zajistit, že si tato skupina udrží mocenský vliv, finanční zajištění a zajistí ochranu před možným stíháním. Zájem na takovémto nástupci měli zejména zúčastnění oligarchové. Vladimir Putin byl k tomuto úkolu zvolen zejména díky svým schopnostem, loajalitě a charakterovým vlastnostem. Hlavní roli při výběru sehrála pomoc Putina Rodině v kauze Mabetex a diskreditace generálního prokurátora Skuratova, na níž se Putin aktivně podílel.

V srpnu 1999 byl Putin jmenován ministerským předsedou Ruské federace. Záhy po nástupu na tento post musel čelit vypuknuvší Druhé čečenské válce. Razantní reakce na činnost wahhábistických povstalců, zejména po teroristických útocích v obytných

domech v Moskvě, Bujnaksku a Volgodonu, Putinovi okamžitě vynesla široké sympatie a podporu společnosti. Během necelých pěti měsíců zaznamenal markantní růst popularity, ta dosáhla až padesátiprocentní podpory obyvatel. Tento růst oblíbenosti se dá přisoudit výrazné mediální propagaci Putina a naopak hanění jeho konkurentů, zejména mediální říší Borise Berezovského, to vše financováno oligarchy a členy Rodiny Berezovským a Abramovičem. Významný podíl na této popularitě však měla také očekávání společnosti, jež prahla po sebevědomém, rozhodném a schopném člověku ve svém vedení. Hlavními hesly Vladimira Putina se stalo zavádění stejných pravidel pro všechny a tzv. nastolení pořádku.

Významným krokem k zajištění parlamentní podpory a institucionalizované prokremelské základny se stalo vytvoření politické strany Jedinstvo v čele se Sergejem Šojgu necelé tři měsíce před parlamentními volbami. Tato presidentská strana založená jen na podpoře Putinovy osoby získala ve volbách 23 procent hlasů a s tím také možnost formovat koalici, čímž splnila svůj účel. Dalším razantním krokem k přiblížení Putina na post prezidenta se stala demise Borise Jelcina posledního dne roku 1999, následkem čehož se Putin stal úřadujícím prezidentem. Předvolební kampaň nadcházejících prezidentských voleb byla omezena na pouhé tři měsíce a velmi rychle se jediným kandidátem stal právě Putin, neboť jeho konkurenti buď nebyli schopni dostát podmínkám voleb, nebo své kandidatury stahovali. Jak se také očekávalo, Vladimir Putin prezidentské volby vyhrál, a to již v prvním kole.

Po tomto souhrnu lze souhlasit s běžně uznávaným názorem, že hlavní roli v Putinově kariéře a cestě na post prezidenta Ruské federace sehrála zákulisní jednání a zvolení okolím Borise Jelcina, nicméně také musíme poukázat na Putinovy předpoklady k výrazné politické činnosti, které projevoval již před svým jmenováním na post premiéra. Jeho schopnosti a také široké kontakty v silových strukturách jej předurčovali k vlivnému, byť zřejmě ne veřejnému působení v ruské politice.

Summary

Difficult journey of Putin's Career began at Committee for State Security, where he has been given the opportunity to work as a spy not only in Leningrad but also in East Germany. After that he accepted a job offer from Anatoli Sobchak of Saint Petersburg City Administration right after the fall of SSSR. This environment provided him, apart from precious experience with leadership, contact with then political and economic Russian elite. Exactly these people raised him up to the highest functions of Russian politics. Contacts with influential security structures and liberal wing of Russian politics helped him to accelerate the growth of his career. Putin became the director of The Federal Security Service of the Russian Federation. That was exactly when the other powerful people and government around Boris Yeltsin became more and more interested in him. He proved his loyalty towards this group called The Family more than once, he helped him during many grave juridical cases. The family elected him to be a vice president in order to keep the power. Putin took advantage of this opportunity, became a prime minister and started to fight for presidential post. He also had free access to The Family, and the media basis and PR financed of oligarchs and members of The Family Boris Berezovsky and Roman Abramovich. He was later elected for President thanks to their immense support.

Použitá literatura

Primární zdroje:

Usolcev, Vladimir, *Sloužil jsem s Putinem u KGB*. (Praha: Academia, 2004).

Putin, Vladimir Vladimirovič, *Ot pervogo lica: razgovory s Vladimirom Putiny*, rozhovor pořídili N. Gevorkjan, A. Kolesnikov a N. Timakova, (Moskva: Vagrius, 2000).

Jelcin Boris, *Prezidentskij marafon*, (Moskva, OOO izdatelstvo ACT, 2000).

Primakov, Jevgenij *Vosem' mesjacev pljus*. (Moskva: Mysl', 2001).

Generál Šamanov, Bris Berezovský a Sergej Dorenko, Interview pro Francouzský dokumentární film *Putin – Neuvěřitelná cesta k moci*, 2006.

Sekundární zdroje:

A. Muchin, *Osobaja papka Vladimira Putina: itogi pervogo prezidentskogo sroka i otnošenija s krupnými sobstvennikami*, (Moskva: Centr političeskoj informacii, 2004).

Oleg Blockij, *Vladimir Putin: istorija žizni: kniga pervaja*, (Moskva: Meždunarodnyje otnošenija, 2002).

Roy Medvedev: *Vladimir Putin*, (Moskva: Molodaja gvardija, 2007).

Aleksej Muchin, *Putin: bližnij krug Prezidenta*, (Moskva: Algoritm, 2005).

Shevtsova, Liliia. *Putin's Russia*. (Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 2005).

Ševcova, Lilija. *Režim Borisa Jel'cina*. (Moskva: ROSSPEN, 1999).

Medvedev, Roj. *Vladimir Putin*, (Moskva: Molodaja gvardija, 2007).

Sakwa, Richard, *Putin: Russia's choice*, (London: Routledge, 2004).

Rubbi, Antonio. *Jelciniada: pervoje desjatiletije postsovetskoj Rossii*. (Moskva: Meždunarodnyje otnošenija, 2004).

V. Sorgin, *Političeskaja istorija sovremennoj Rossii: 1985-2001 : ot Gorbačeva do Putina*. (Moskva: Ves' Mir, 2001).

Souleimanov, Emil. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*. (Praha: Sociologické nakladatelství, 2011).

Holzer, Jan. *Politické strany Ruska: hledání identity*. (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004).

Baker, Peter a Susan Glasser. *Kremlin rising: Vladimir Putin's Russia and the end of revolution*. (Washington: Potomac Books, 2007).

Odborné články:

Soukup, Ondřej. „Rusko po volbách“. *Mezinárodní vztahy* 35, č. 2 (2000): 5-14.

Holzner Jan, „Jasný výsledek versus nejasná perspektiva – ruské prezidentské volby 2000“ *Středoevropské politické studie* 2, č. 2 (jaro 2000)

<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=123> (staženo 28. 4. 2015).

Rutland, Peter, *Putin's Path to Power*, *Post-Soviet Affairs* 16, č. 4, (2000) 313-354,

<http://www.uh.edu/~pgregory/conf/Rutland.PDF> (staženo, 24. 4. 2015).

Web:

„Russia, Presidential Election, 26 March 2000: Final Report“, The official Site of the OSCE. <http://www.osce.org/odihr/elections/russia/16275?download=true> (staženo, 25. 4. 2015).

„Russia, Parliamentary Elections, 19 December 1999: Final Report“, The official Site of the OSCE. <http://www.osce.org/odihr/elections/russia/16293?download=true> (staženo, 25. 4. 2015).

Putins Carrer Rooted in Russias KGB: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/russiagov/putin.htm> (staženo 28. 2. 2015).

Vladimir Putin's formative German years, *The BBC*,

<http://www.bbc.com/news/magazine-32066222> (staženo 10. 4. 2015)

Sergey Chemezov, *The official site of Rostec*, <http://rostec.ru/about/board/person/266> (staženo 10. 4. 2015).

Человек во всеоружии, *Itogi*, <http://www.itogi.ru/archive/2005/44/62260.html> (staženo 10. 4. 2015)

Токарев Николай Петрович, Персоналии ГлобалМСК.ру,

<http://globalmsk.ru/person/id/2024> (staženo 10. 04. 2015).

Nord Stream, Matthias Warnig (codename "Arthur") and the Gazprom Lobby, *The Jamestown Foundation*

http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=35128#.V_SgNB_msVbE (staženo 10. 4. 2014).

Yeltsin Linked to Bribe Scheme, *The Washington Post*,

<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/daily/sept99/yeltsin8.htm> (staženo 22. 4. 2015).

Kremlin Official Suspended Amid a Sex Scandal, *Los Angeles Times*,

<http://articles.latimes.com/1999/apr/03/news/mn-23855> (staženo, 22. 4. 2015).

Seznam příloh

Příloha č. 1: Výsledky voleb do Státní dumy z roku 1999 (tabulka)

Příloha č. 2: Výsledky prezidentských voleb z roku (tabulka)

Přílohy

Příloha č. 1: Výsledky voleb do Státní dumy z roku 1999 (tabulka)

Pořadí	Strany	Procenta hlasů (%)	Křesla v parlamentu
1.	Komunistická strana	24,2	113
2.	Jedinstvo	23,3	73
3.	Otčestvo – Vsja Rossija	13,3	68
4.	Sojuz pravych sil	8,5	29
5.	Jabloko	5,9	20
6.	LDPR/Blok Žirinovského	5,9	17

Příloha č. 2: Výsledky prezidentských voleb z roku (tabulka)

Pořadí	Kandidáti	Procenta hlasů (%)
1.	Vladimir Putin	52,9
2.	Gennadij Zjuganov	29,2
3.	Grigorij Javlinskij	5,8
4.	Aman Tulejev	3,0
5.	Vladimir Žirinovskij	2,7